

OSOBY LGBTQIA+ W GDAŃSKICH SZKOŁACH
KATALOG DOBRYCH PRAKTYK

Gdańsk 2024

Szanowni Państwo,

przed Państwem lektura **KATALOGU DOBRYCH PRAKTYK** dotyczących osób LGBTQIA+ w gdańskich szkołach. Katalog ten stanowi owoc pracy grupy nauczycieli i nauczycielek z gdańskich szkół oraz osób związanych ze Stowarzyszeniem na rzecz osób LGBT "Tolerado". Są to nauczycielki i nauczyciele pracujący na co dzień na różnych stanowiskach - w tym m.in. w świetlicach lub na stanowisku dyrektora. Ta różnorodna grupa spotykała się w ramach sesji warsztatowych w październiku i listopadzie 2024 roku, dzieląc się doświadczeniami i szukając wspólnie rozwiązań dla zaobserwowanych problemów. Spotkania, podobnie jak sam Katalog, realizowane były w ramach zadania publicznego "Na równych zasadach - przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na tożsamość psychoseksualną i płciową", finansowanego ze środków Miasta Gdańska.

Idea, przyświecająca stworzeniu Katalogu, to przede wszystkim **zapewnienie Państwu - nauczycielom, pracownikom oświaty, pedagogom, dyrekcji - wygodnej do stosowania bazy podstawowej wiedzy**, dotyczącej sytuacji młodzieży LGBTQIA+ w szkołach. Cześć z Państwa spotyka się z młodzieżą LGBTQIA+ świadomie każdego dnia, część zapewne może powiedzieć, że "w mojej szkole nie ma takich przypadków". Jednak trzeba pamiętać, że...

Powszechnie przyjmuje się, iż osoby LGBTQIA+ stanowią od 5 do 10% każdej populacji. Co za tym idzie, **każde z Państwa spotkało, spotyka lub spotka osobę LGBT+ w swojej szkole** - otwartą kwestią jest to, czy będzie to spotkanie świadome.

Osoby LGBTQIA+ stanowią około jednej dziesiątej ogółu społeczeństwa, warto natomiast zwrócić uwagę na fakt, że jest to grupa społeczna szczególnie narażona na wykluczenie. Dowodzą tego badania i raporty, m.in. doroczny raport ILGA Europe¹, który od kilku lat szereguje Polskę na ostatnim miejscu w Unii Europejskiej w obszarze rozpoznania i realizacji praw osób LGBT+.. W raporcie z 2024 roku Polska uzyskała 17,5 pkt na 100 możliwych, co dało nam 41. pozycję na 47 badanych krajów europejskich. Również badania przeprowadzane w Polsce wskazują na duże potrzeby szczególnie młodzieży LGBTQIA+ i wysokie ryzyko przeżywania w szkole trudnych doświadczeń. Badanie „Sytuacja społeczna osób LGBT+ w Polsce. Raport za lata 2019-2020” wskazuje, że 74,29% nastoletnich osób queerowych boryka się z poczuciem osamotnienia², a **73,95% nastolatków LGBT+ ma myśli samobójcze**³. Ponad połowa natomiast ma umiarkowanie nasilone lub silne objawy depresji⁴.

W przeprowadzonym w 2024 badaniu "Kondycja psychiczna osób uczących się w Gdańsku" zrealizowanym przez Fundację DiversityPL i Oskara Stabno - Przewodniczącego Komisji Zdrowia Psychicznego VI kadencji Młodzieżowej Rady Miasta Gdańska, **32% badanych wskazało zaobserwowanie w swoim otoczeniu szkolnym dyskryminacji ze względu na orientację psychoseksualną lub tożsamość płciową**⁵.

¹ ILGA Europe, Rainbow Map 2024, <https://rainbowmap.ilga-europe.org/> oraz

<https://rainbowmap.ilga-europe.org/files/uploads/2024/05/2024-rainbow-map.pdf> [dostęp: 28.11.2024]

² M.Swider i in., *Sytuacja społeczna osób LGBT+ w Polsce. Raport za lata 2019-2020*, Kampania Przeciw Homofobii, Stowarzyszenie Lambda Warszawa, Warszawa 2021, s. 296

³ tamże, s. 297

⁴ tamże, s. 298

⁵ O.Stabno, D.Sowińska, K.Kołodziej, *Kondycja psychiczna osób uczących się w Gdańsku. Badanie skierowane do dzieci i młodzieży z gdańskich szkół średnich oraz z klas 7 i 8 szkół podstawowych*, Fundacja DiversityPL, Gdańsk 2024, s. 36

Stawia nas to jako dorosłych - pracowników oświaty, urzędów, organizacji pozarządowych, ale też i rodziców, przed wyzwaniem reagowania na przemoc, budowania bezpiecznego i włączającego środowiska szkolnego, a także przed zadaniem zapewnienia młodzieży warunków możliwie najbardziej dopasowanych do potrzeb i tym samym, przed koniecznością odwrócenia tych zatrważających statystyk. Katalog będzie pomocą w realizacji tych celów. Zdajemy sobie sprawę, że nie rozwiąże on wszystkich problemów i nie zaproponuje odpowiedzi na każde pytanie. Jest przede wszystkim wygodną, przejrzystą i dostosowaną do bieżących realiów szkół formą przewodnika, z którego każdy z Państwa może korzystać w zależności od potrzeb i sytuacji. Wierzymy, że dzięki naszej pracy i wyposażeniu Państwa w poniższe wskazówki, sytuacja dzieci i młodzieży LGBTQIA+ będzie się stopniowo poprawiała.

Pod koniec naszych prac nad Katalogiem, pojawiła się w nas ważna refleksja - chociaż Katalog jest dedykowany i ukierunkowany do odpowiadania na potrzeby queerowej młodzieży szkolnej, to wiele z jego założeń, w szczególności odwołujących się do godności, szacunku i poszanowania podmiotowości, można (a naszym zdaniem wręcz - należy) stosować wobec wszystkich uczniów, uczennic i osób uczniowskich.

Oddając w Państwa ręce niniejszy Katalog, życzymy wielu pozytywnych chwil w pracy z młodzieżą!

Zespół opracowujący Katalog Dobrych Praktyk,

w składzie:

Koordynacja i facylitacja: **Marta Magott**

Wsparcie merytoryczne: **Alan Kotłowski**

Zespół oświatowy: **Marta Badowska, Agnieszka Szymanek, Małgorzata Urbańska,**

Anna Maria Czarzasta, Agnieszka Mielewczyk, Dagmara Zawistowska-Toczek,

Patrycja Pajewska, Joanna Stępniewska, Monika Wietrzyńska,

Damian Maciej Wnuk Lipiński

Korekta tekstu: **dr Dagmara Zawistowska-Toczek**

Opracowanie i redakcja: **Piotr Jankowski**

Konsultacja merytoryczna: **dr Anna Strzałkowska, dr Magdalena Nowacka**

Sfinansowano ze środków Miasta Gdańska w ramach zadania publicznego "Na równych zasadach - przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na tożsamość psychoseksualną i płciową - kontynuacja 2024"

SŁOWNICZEK

osoby LGBTQIA+ akronim od określeń: lesbijki, geje, osoby biseksualne, osoby transpłciowe, osoby queerowe, osoby interpłciowe, osoby aseksualne i "+", czyli wszelkie inne tożsamości i orientacje, które stopniowo poznaje współczesna seksuologia. Synonimami dla akronimu LGBTQIA+ mogą być określenia takie jak: osoby niecisłheteronormatywne, osoby queerowe lub w wersji krótszego akronimu: osoby LGBT+.

orientacja psychoseksualna odpowiada na pytania: "kto mi się podoba?", "do osób której płci kieruję swoje uczucia?" (lub ich brak). Orientacjami psychoseksualnymi jest: heteroseksualność, homoseksualność, biseksualność (i panseksualność), aseksualność.

tożsamość płciowa odpowiada na pytania "kim jestem?" i "jaka jest moja płeć?". Pojęcie płci składa się z kilkunastu poziomów (m.in. płeć chromosomów, płeć gonadalna, płeć fenotypowa, płeć psychiczna, płeć metrykalna/prawna, płeć kulturowa i inne). Tożsamość płciowa związana jest z poziomem płci psychicznej (odczuwanej) oraz różnorodnych form jej ekspresji. Z tożsamością płciową związane są pojęcia "cisplciowość" i "transplciowość".

osoba cisplciowa to taka osoba, której wszystkie poziomy płci są ze sobą zgodne. W najprostszym rozumieniu - osoba rodzi się, nadawana jest jej płeć metrykalna, pokrywa się ona z jej fizycznością i przede wszystkim - psychicznym odczuwaniem płci. Większość społeczeństwa to osoby cisplciowe.

osoba transplciowa to taka osoba, u której na poziomie płci psychicznej (odczuwanej) występuje rozbieżność względem tej przypisanej przy urodzeniu. Osoba taka może odczuwać tzw. dysfориę płciową i podejmować różne działania w ramach procesu tranzycji, czyli uzgodnienia płci.

transplciowa kobieta – osoba identyfikująca się jako kobieta, której przypisano przy urodzeniu płeć męską.

transplciowy mężczyzna – osoba identyfikująca się jako mężczyzna, któremu przypisano przy urodzeniu płeć kobiecą.

osoba interplciowa to taka osoba, u której na poziomie płci chromosomalnej = gonadalnej i/lub drugo- i trzeciorzędowych cech płciowych mogą występować rozbieżności względem pozostałych poziomów płci. Określenie "interplciowość" ma charakter parasolowy i dotyczy wielu różnych sytuacji osób, w tym kwestii medycznych i doświadczeń.

osoba niebinarna to taka osoba, która nie utożsamia się z żadną konkretną płcią, może podejmować działania mające na celu jej neutralizację. Niektóre osoby niebinarne mogą podejmować proces tranzycji.

dysforgia płciowa to doświadczenie cierpienia i/lub innych negatywnych emocji o różnym poziomie nasilenia, związanych z niezgodnością budowy ciała (lub poszczególnych jego elementów) z płcią odczuwaną oraz niemożnością bycia odbieranym przez otoczenie zgodnie z swoją tożsamością. Nie wszystkie osoby transplciowe odczuwają dysfориę płciową, niektóre doświadczają tzw. euforii płciowej, czyli czują się lepiej lub po prostu bardziej w zgodzie ze sobą podkreślając stereotypowe cechy płciowe zgodne z ich tożsamością płciową.

tranzycja to proces mający na celu uzgodnienie/skorygowanie płci do tej odczuwanej (psychicznej). Możemy wyróżnić trzy zasadnicze rodzaje i etapy tranzycji:

- społeczna - rozpoczęcie funkcjonowania zgodnie z płcią odczuwaną, w zakresie adekwatnym do sytuacji i możliwości danej osoby. Mogą wystąpić przypadki, w których osoba funkcjonuje zgodnie z płcią odczuwaną tylko w określonych wspierających miejscach, np. akceptującej grupie rówieśniczej lub gabinecie psychologa;
- medyczna - interwencja hormonalna (HRT) pod opieką endokrynologa, operacje m.in. korekta klatki piersiowej, korekta jąbka Adama, orchidektomia, histerektomia, metoidioplastyka, waginoplastyka. Rodzaj i ilość operacji zależy od możliwości i/lub potrzeb danej osoby transpłciowej. Większość z operacji wymaga uprzedniej tranzycji prawnej;
- prawna - inaczej: prawne uzgodnienie płci. Obecnie w Polsce proces ten wymaga pozwania przez osobę transpłciową rodziców o to, że nieprawidłowo określili płeć przy narodzinach. Po uzyskaniu wyroku, osoba transpłciowa zgłasza się do właściwego urzędu po nowy numer PESEL i dowód osobisty. Należy zaznaczyć, że podejmowane są działania mające na celu wprowadzenie tego procesu do obszaru administracyjnego, co wykluczy zbędne i nierzadko przedłużające się postępowania sądowe.

deadname - występuje przede wszystkim u osób transpłciowych i niebinarnych, dosł. "martwe imię", czyli imię nadane przy urodzeniu. W ramach tranzycji społecznej (rozpoczęcia funkcjonowania zgodnie z płcią odczuwaną), osoba wybiera i zaczyna stosować nowe imię (pot. imię właściwe / używane).

coming out / wyjście z szafy - proces lub zbiór pojedynczych wydarzenie z życia, w którym osoba LGBTQIA+ informuje nieświadome dotąd otoczenie o swojej tożsamości/orientacji. Na ogół może mu towarzyszyć wysoki poziom stresu i lęku, głównie przed reakcją otoczenia i ostracyzmem.

Uwaga o języku neutralnym płciowo - w katalogu staramy się stosować język neutralny płciowo, czyli obejmujący zarówno osoby płci męskiej, żeńskiej jak i niebinarne, stąd częste określenie "**osoby uczniowskie**". W niektórych miejscach stosujemy zwroty zamiennie.

DOBRE PRAKTYKI

W ramach Katalogu, wyobrażyliśmy i wyobraziliśmy sobie, że szkoła, rozumiana nie tylko jako budynek, ale i cała społeczność, jest mapą, w której każdy rejon wymaga uważnego przyjrzenia się i odszukania w nim queerowych uczniów, uczennic i osób uczniowskich. Poniższe dobre praktyki stanowią wskazówki i pomysły do zrealizowania w Państwa szkole, w miarę potrzeb i możliwości. Warto zaznaczyć, że część z nich już jest realizowana w niektórych ze szkół.

NAUCZYCIELE, ADMINISTRACJA I OBSŁUGA SZKOŁY

1. **Realny wpływ kadry szkolnej na zdrowie psychiczne i bezpieczeństwo osób uczących się w danej szkole** jest nie do przecenienia. Działania, które podejmuje się jako nauczycielka/nauczyciel, w szczególności postawy i wypowiedzi, mogą zarówno wspierać ucznia, jak i w niektórych sytuacjach powodować wzmocnienie lęków i pogorszenie stanu psychicznego. Niezwykle ważne jest trzymanie się zasady otwartości na różnorodność, cierpliwości i świadomości tego, że wiele osób uczniowskich podlega trudom właściwym dla swojego wieku, a spośród nich część boryka się z jeszcze większymi obciążeniami. To jak się zachowujemy, jaki stosujemy język, ma bezpośredni wpływ na dobrostan uczniów.
2. **Szkolenia antydyskryminacyjne rad pedagogicznych i całości kadr szkolnych** - szkoła stanowi świątynię wiedzy, dlatego należy pamiętać o tym, że wiedza naukowa wciąż się rozwija - w każdym obszarze. Podobnie jak doskonalenia zawodowego i dostosowywania się do najnowszej wiedzy wymagają chociażby zajęcia z fizyki, tak też i współczesna wiedza z takich obszarów jak psychologia, seksuologia, zdrowie psychiczne i suicydologia musi być stale zdobywana i aktualizowana przez osoby pracujące w oświacie. Będąc wyposażonym we współczesną wiedzę, łatwiej jest się odnaleźć w różnorodnym otoczeniu, a także można uniknąć postaw negacji czy unieważnienia (np. "to tylko taka moda!"). Z kolei wyposażenie w wiedzę z zakresu przeciwdziałania dyskryminacji pozwala łatwiej identyfikować sytuacje nierównego traktowania i czuć się pewniej w reagowaniu na sytuacje kryzysowe.
3. **Stosowanie właściwych zaimków, form osobowych i imienia** wobec osób transpłciowych i niebinarnych oraz ograniczenie do minimum, wynikającego z obowiązujących przepisów prawa (np. świadectwa, inne dokumenty wymagające danych metrykalnych), stosowania imienia martwego (patrz: deadname w słowniczku). Warto trzymać się zasady, że relacja interpersonalna jest realizowana z osobą, a nie z jej danymi.
4. **Traktowanie zdrowia psychicznego uczniów jako priorytetu** - nauczyciele powinni być zobowiązani do umożliwienia realizacji zadań specjalistów szkolnych odpowiedzialnych za zdrowie uczniów (psychologów/pedagogów), m.in. poprzez umożliwienie opuszczenia zajęć dydaktycznych.

LEKCJE

1. **Godzina wychowawcza** jest świetnym czasem na wspólną pracę z klasą nad różnymi tematami, w tym - nad poszanowaniem godności, różnorodności i akceptacji. W ramach zajęć warto wprowadzać takie tematy jak np. budowanie asertywności, psychoedukacja, samoakceptacja, współpraca w grupie.
2. **Zajęcia dotyczące praw człowieka, demokracji i praworządności** - poszanowanie różnorodności i godności ludzkiej wynika z szeregu dokumentów międzynarodowych i krajowych, m.in. Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, Karty Praw Podstawowych, Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Dziecka oraz z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Warto prowadzić zajęcia edukujące i budujące praktyczne rozumienie tych wartości. Jeśli jest taka możliwość, szkoła może uczestniczyć w programach i cyklach np. Tour de Konstytucja, Tęczowy Piątek i inne podobne.
3. **Każdy nauczyciel powinien w swojej pracy (lekcje, przerwy, zajęcia dodatkowe, wycieczki i inne) pamiętać o zasadach poszanowania godności i różnorodności osób uczniowskich i stosować je.**

SPECJALIŚCI SZKOLNI (PEDAGOG / PSYCHOLOG)

1. **W ramach organizacji pracy szkoły należy wzmacniać pozycję specjalistów zajmujących się zdrowiem psychicznym uczniów.** Ważny jest stały dostęp do odpowiednich narzędzi i podnoszenia kompetencji, np. poprzez szkolenia dotyczące różnorodności / antydyskryminacyjne / praw człowieka itp.
2. **Specjaliści szkolni mają prawo i obowiązek reagować adekwatnie do sytuacji danego ucznia.** Jeśli konieczne jest pilne spotkanie ze specjalistą (np. w trakcie zajęć lekcyjnych), to należy je traktować jako priorytet.

ORGANIZACJA ŻYCIA SZKOŁY

1. **Komunikacja wizualna** wskazująca na to, że szkoła (lub gabinet) jest miejscem przyjaznym. Warto wspierać budowanie poczucia doceniania różnorodności osób uczniowskich, co może przynieść rezultat w postaci większej otwartości, poczuciu bezpieczeństwa i innych wymiernych korzyściach dla nastolatka. Należy również pamiętać o tym, że młode osoby, w szczególności osoby LGBTQIA+ są narażone na kryzysy psychiczne. Oprócz szeregu innych działań dobrą praktyką będzie komunikowanie w postaci widocznych plakatów telefonów kontaktowych do instytucji wsparciowych.⁶

⁶ Zdjęcie: przykład plakatu wiszącego w gabinecie dyrekcji jednej z gdańskich szkół. Mat. własne Zespołu.

Ważne! Nierzadkie są sytuacje, w których szkoła jest pierwszym miejscem, w którym młoda osoba dokonuje coming outu. Komunikaty wizualne (również wszelkie inne), które wskazują, że może to zrobić bez narażenia się na wykluczenie, ostracyzm, nieprzychylnie komentarze, pytania lub unieważniające postawy, stanowią wsparcie podczas tego przełomowego wydarzenia w życiu młodej osoby.

2. **Statut szkolny** powinien wspierać w swoich zapisach wolność ekspresji, podkreślać poszanowanie równości, godności i praw człowieka. Tego typu zasady warto również wprowadzić do Regulaminu Szkolnego i Programu Profilaktyczno-Wychowawczego.
3. **Zachowania i postawy homofobiczne i transfobiczne stanowią formę przemocy** - jako takie muszą podlegać istniejącym lub stworzonym w danej szkole procedurom bezpiecznego zgłaszania i reagowania.
4. **Ubiór w szkole** - nie należy narzucać osobom uczniowskim sposobu ubioru i wyglądu, również w obszarze ubioru stereotypowo przypisanego do danej płci. To, jak ubiera się dana osoba, jest jej indywidualnym wyborem i prawem. Ma to swoje zastosowanie również w odniesieniu do uroczystości szkolnych - tak zwany formalny "dress code" nie może narzucać osobom uczniowskim stroju, który nie jest zgodny z ich płcią odczuwaną. Strój powinien być adekwatny do okoliczności.
5. **Unikanie tworzenia rozwiązań, które wydzielają grupy osób różnorodnych i/lub posiadających szczególne potrzeby** bez wyraźnej, uzasadnionej przyczyny. Przykładem może być tworzenie wydzielonej sesji egzaminacyjnej, na której grupowane i wydzielane od pozostałych uczniów byłyby wszystkie osoby różnorodne, nawet jeśli ich różnorodność nie ma żadnych wspólnych cech. Podstawową zasadą życia szkoły w każdej sytuacji powinno być tworzenie przestrzeni i rozwiązań wspierających integrację, a nie izolujących osoby ze względu na ich odmienne cechy. Rozwiązania wydzielające uczniów należy stosować z uwagą, ostrożnością i w ramach realizacji faktycznych oraz sygnalizowanych potrzeb danej osoby.
6. **Imię używane w dzienniku szkolnym** - elektroniczny dziennik zawiera możliwość dopisania imienia "w nawiasie" (pseudonim), z czego powinien korzystać wychowawca klasy wprowadzający dane osobowe ucznia, który wyraża potrzebę stosowania innego imienia niż "deadname". W ramach obecnie obowiązujących przepisów prawa dziennik szkolny jest dokumentem, w którym dane osobowe muszą być zgodne z danymi metrykalnymi, jednak nie kłóci się to w żadnej mierze z możliwością wpisania używanego imienia jako dodatkowej informacji. W ramach procedur lub statutu należy zobligować kadry szkolne do stosowania tak wpisanego imienia oraz właściwych (wskazanych przez ucznia) form osobowych.

SEKRETARIAT

1. **Sekretariat można zorganizować w taki sposób, aby pogodzić formalną rolę tego miejsca i zarazem podkreślić panującą tam otwartość i poszanowanie akceptacji.** Zgodność i poprawność z obowiązującymi normami prawnymi nie wykluczają tego, że należy traktować osoby uczniowskie z życzliwością i otwartością. Podobnie jak w przypadku dziennika szkolnego, należy dopełniać formalnych aspektów, natomiast równocześnie należy bezwzględnie stosować używanych przez osobę zaimków i imienia.

ŁAZIENKI / SZATNIE / WYCHOWANIE FIZYCZNE

1. **Zajęcia wychowania fizycznego należy prowadzić w taki sposób, aby wszystkie osoby, w szczególności transpłciowe i niebinarne, czuły się w ich trakcie bezpiecznie.** Co za tym idzie, warto pozostawić osobie możliwość wyboru grupy, z którą będzie ćwiczyć - adekwatnie do potrzeb, aktualnej kondycji psycho-fizycznej i np. etapu procesu tranzycji.
2. **Szatnie powinny być zorganizowane w sposób zapewniający poczucie godności i bezpieczeństwa osób korzystających.** Tym samym, w miarę możliwości należy unikać łączenia ze sobą podczas jednej przerwy po/przed zajęciami wychowania fizycznego grup wiekowych o bardzo dużym zróżnicowaniu. Ponadto, dobrym rozwiązaniem będzie utworzenie trzeciej szatni dla osób, które nie identyfikują się z żadną płcią lub np. są w procesie tranzycji i wolą nie wybierać szatni męskiej lub damskiej. Przy tworzeniu tego typu rozwiązania warto pamiętać o wrażliwości na daną sytuację i unikaniu tworzenia szatni "tylko dla jednej konkretnej osoby" - może to przynieść skutek odwrotny do zamierzonego, w postaci jeszcze większej stygmatyzacji. Osoby uczniowskie, ze względu na brak bardziej odpowiedniej przestrzeni, niekiedy decydują się na przebranie się przed zajęciami w kabinach toaletowych, co z kolei może skutkować wydłużeniem się średniego czasu oczekiwania w kolejkach do ubikacji. A mając na uwadze także to, że przerwy między zajęciami są przeważnie krótkie (trwające około 10 minut), realizacja potrzeb higienicznych może być jeszcze bardziej utrudniona dla wszystkich uczniów – niezależnie od tożsamości płciowej.
3. **Łazienki muszą spełniać wymogi sanitarne, co nie wyklucza się z tworzeniem toalet neutralnych płciowo,** gdzie każda osoba może czuć się bezpieczna, bez względu na swoją tożsamość. Jeśli ze względów technicznych lub organizacyjnych nie można zorganizować wszystkich toalet w taki sposób, to warto wydzielić chociaż jedną z nich jako toaletę ogólnodostępną bez względu na płeć. Warto pamiętać, że jest to rozwiązanie, które funkcjonuje w różnych przestrzeniach.. Nowo powstające budynki mają toalety neutralne płciowo (np. gdański Kunst Wodny), ponadto występują one zasadniczo w wielu różnych miejscach (np. pociągi, toalety na plażach/w parkach, itp).

Ważne! Każda z osób jest inna i ma inną sytuację, doświadczenia i potrzeby. Należy unikać generalizowania i zakładania z góry, zamiast tego warto zapytać osobę uczniowską o jej potrzeby i zgodnie z nimi tworzyć rozwiązania.

WYJAZDY SZKOLNE

1. **Dobieranie osób w ramach noclegu zgodnie z ich decyzją i preferencjami.** Nie należy na siłę dzielić osób zgodnie z płcią metrykalną. Jeśli sytuacja taka wymaga stosownej zgody opiekuna prawnego, należy ją odpowiednio wcześniej uzyskać. Jeśli z jakiegoś powodu osoba preferuje nocleg w pokoju pojedynczym, należy go jej umożliwić.

BALE, STUDNIÓWKI I INNE UROCZYSTOŚCI

1. **Organizując studniówkę, należy umożliwić osobom uczniowskim zaproszenie osoby partnerskiej bez względu na jej płeć.**
2. **Należy umożliwić osobie uczniowskiej wybór odpowiedniego do okazji stroju, który będzie odpowiadał jej preferencjom.** Nie należy narzucać stroju stereotypowo przypisanego do danej płci metrykalnej.
3. **Na studniówce oraz innych uroczystościach należy umożliwić wykonanie uroczystego tańca (np. poloneza) osobom tańczącym w różnorodnych parach, również jedнопłciowych.**

ŚWIETLICA SZKOLNA / BIBLIOTEKA

1. **Książki wspierające różnorodność w szkole** - warto uzupełnić katalog szkolnej biblioteki o pozycje traktujące od strony naukowej o tematyce różnorodności, jak również o takie, które odnoszą się bardziej do codzienności. Wybrane książki powinny być dostosowane do wieku osób uczących się w danej szkole.

Ważne! Przygotowując listę książek, warto czerpać zarówno z wiedzy specjalistów jak i zapytać osoby uczniowskie o to, co chciałyby czytać - można przy okazji zorganizować ciekawe zajęcia, konkurs lub ranking i tym samym wzbudzić zainteresowanie literaturą. Podczas prac nad niniejszym Katalogiem w naszych rozważaniach pojawiło się potoczne określenie "heartstopperyżacja", od powieści graficznej "Heartstopper", szczególnie popularnej wśród młodzieży opowieści o przeżyciach i pierwszej miłości dwóch osób queerowych. Skoro w większości lektur szkolnych nierzadko znajdujemy obszerne opisy - w większości przypadków - heteroromantycznej miłości bohaterów, to dlaczego nie wprowadzić do szkolnej biblioteki literatury, która może opowiadać również o innych orientacjach?⁷

⁷ Zdjęcie: półka w gabinecie dyrekcji jednej z gdańskich szkół. Można dostrzec pozycje dotyczące dyskryminacji, reportaż o osobach niebinarnych oraz wspomniany w tekście cykl Heartstopper. Mat. własne Zespołu

2. **Unikanie organizacji zabaw w oparciu o stereotypy płciowe.** Nie należy zmuszać uczniów do zabawy konkretnymi zabawkami np. chłopców samochodzikami, a dziewcząt lalkami. Organizowane zabawy lub zajęcia powinny uwzględniać różnorodne zainteresowania i predyspozycje ucznia.

RADA RODZICÓW

1. **Uwrażliwianie rodziców na różnorodność** w ramach spotkań indywidualnych lub zebrań z rodzicami, a także **omawianie tematów równościowych na zebraniach rady rodziców** - wedle potrzeb i sytuacji danej szkoły. Należy odpowiednio wyważyć kwestie światopoglądowe, jak również fakt, że prawo do wychowania w zgodzie ze swoimi poglądami nie klóci się z poszanowaniem praw ucznia, wspieraniem różnorodności i przeciwdziałaniem dyskryminacji i przemocy motywowanej uprzedzeniami.

Ważne! Często podnoszonym w przestrzeni publicznej argumentem jest prawo do wychowania swojego dziecka w zgodzie z własnymi poglądami - jest to prawo wynikające wprost z Konstytucji RP, z artykułu 48 ust. 1. Akcentujemy drugą część tego ustępu, która niestety bywa pomijana:

Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami.
Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania⁹.

2. **Broszury i materiały informacyjne/edukacyjne** - warto dzielić się z rodzicami różnorodnymi materiałami edukacyjnymi na temat różnorodności. W określonych przypadkach, gdy konkretna sytuacja dziecka i/lub rodziny tego wymaga, dobrym rozwiązaniem może okazać się wskazanie dedykowanych placówek pomocowych lub organizacji pozarządowych.

⁸ Zdjęcia: książki dotyczące lub związane z tematyką queerowości w bibliotece jednej z gdańskich szkół, wyróżnione symbolem tęczy. Mat. własne Zespołu.

⁹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.)

TELEFONY WSPARCIOWE / WAŻNE KONTAKTY

116 111 - Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę
/dla osób poniżej 18 r.ż.; czynny całą dobę, 7 dni w tygodniu/

58 511 01 21 - Ośrodek Interwencji Kryzysowej MOPR w Gdańsku
/czynny całą dobę, 7 dni w tygodniu/

22 628 52 22 - Telefon Zaufania dla osób LGBT+ Stowarzyszenia Lambda Warszawa
/czynny od pon. do pt. w godz. 18:00 - 21:00/

573 788 943 / rzecznikdlaucznia@edu.gdansk.pl - Gdańska Rzeczniczka Praw Uczniowskich

519 544 485 / kontakt@gcrt.pl - Gdańskie Centrum Równego Traktowania

577 772 832 - Fundacja Oparcia Społecznego Aleksandry FOSA

58 347 89 30 - Gdański Ośrodek Pomocy Psychologicznej dla Dzieci i Młodzieży

poradnia@tolerado.org - Poradnia Prawno-Psychologiczna dla osób LGBTQIA+
Stowarzyszenia Tolerado

rodzice@tolerado.org - Grupa dla Rodziców Osób LGBTQIA+
Stowarzyszenia Tolerado

POLECANE MATERIAŁY EDUKACYJNE DOTYCZĄCE OSÓB LGBTQIA+, DOSTĘPNE ONLINE:

- I. **Cykl webinarów ze specjalistami dot. transpłciowości Stowarzyszenia Tolerado dostępnych do obejrzenia na profilu facebookowym:**

Psychologiczna diagnostyka dysfornii i niezgodności płci, profilaktyka zdrowia psychołożka, seksuolołożka Dominika Rajska

Hormonalne interwencje u nastoletnich osób niebinarnych i transpłciowych endokrynolog, prof. Dominik Rachoń

Hormonalne interwencje afirmujące płęć u transpłciowych kobiet i męzczyzn endokrynolog, prof. Dominik Rachoń

Procedura prawna zmiany danych osobowych w procesie tranzycji prawniczka, mec. Milena Adamczewska-Stachura

Dysfornia płciowa i niebinarność u osób w spektrum autyzmu psychoterapeutka, seksuolołożka, dr Izabela Fornalik

- II. **Publikacje edukacyjne i raporty Fundacji Trans-Fuzja**

- III. **Publikacje edukacyjne i raporty tranzycja.pl**

- IV. **Publikacje i materiały dedykowane szkołom Fundacji GrowSpace**

